

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ У СФЕРІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Алла Олександрівна ГОРДЕЮК,

канд. юрид. наук, доцент,
Національний аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського "ХАІ",
м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7423-3673>
alla.law.gor@gmail.com

Робота присвячена аналізу особливостей правового регулювання відносин права власності в Україні у період воєнного стану, зокрема щодо об'єктів права власності Російської Федерації, як держави-агресора, та її резидентів.

Ключові слова: право власності, об'єкти права власності, примусове вилучення, резиденти РФ, націоналізація

The work is devoted to the analysis of the special legal regulation of property rights relation in Ukraine during the war period, in particular regarding the objects of ownership of the Russian Federation, as an aggressor state, and its residence.

Keywords: property rights, objects of ownership, primus veil, residence RF, nationalization.

Право власності є фундаментальним інститутом цивільного права, його розвиток відбувався під впливом змін у суспільних відносинах, тобто з урахуванням соціально-економічних умов певного історичного періоду та статусу, в якому перебувала Україна. У пострадянський період Україна обрала шлях інтеграції з високо розвиненими державами Заходу, в яких людина та її права визнаються найвищими соціальними цінностями, а основою права власності визнається приватна власність. Для забезпечення потужного правового підґрунтя та успішного розвитку інституту права власності, в Україні було прийнято низку важливих нормативних актів, таких як Закон України "Про власність" (який забезпечував правове регулювання відносин права власності у ринкових умовах, але на сьогодні вже втратив чинність) від 1991 р., Конституція України від 1996 р., Цивільний кодекс України від 2003 р. (де інституту права власності присвячена Книга III "Право власності та інші речові права"). Нормативні акти, що регламентують правовідносини власності в Україні спрямовані на охорону прав власників та забезпечення їх рівності перед законом. Право власності недоторкане та священне – це відомий постулат, закріплений у ст. 41 Конституції України [1]. Однак у сучасних реаліях відбувається повномасштабне військове вторгнення іншої країни (Російської Федерації – далі РФ) на територію України. Президентом України був виданий Указ "Про введення воєнного стану в Україні" від 24.02.2022р.[2]. Національним інтересам та національній безпеці нашої держави загрожує держава-агресор (такою РФ була визнана рішенням Верховної Ради України відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3314), тому Україна всіма силами намагається їх захистити та розробляє систему засобів протистояння агресії [3]. Отже, одним із засобів є ефективна нормотворча діяльність, яка спрямована на законодавче

забезпечення захисту інтересів нашої держави та її громадян, зокрема у сфері права власності. Таким чином, в Україні був прийнятий Закон “Про основні засади примусового вилучення в Україні об’єктів права власності Російської Федерації та її резидентів” від 03.03.2022 р. № 2116-IX, (далі – Закон), що набрав чинності від 7.03.2022 р. [4].

У Законі передбачається: примусове вилучення в Україні об’єктів права власності РФ та її резидентів здійснюється без будь-якої компенсації (відшкодування) їхньої вартості, з огляду на повномасштабну агресивну війну, яку РФ розв’язала і веде проти України та Українського народу; відповідно до Закону може бути вилучене рухоме і нерухоме майно, кошти, вклади у банках, цінні папери, корпоративні права, інше майно (активи), що знаходяться (zareєстровані) на території України та безпосередньо або через афілійованих осіб належать РФ та її резидентам; резидентами РФ визнається ціла низка осіб, в першу чергу громадяни РФ, крім тих, які захищають (захищали) незалежність суверенітету та територіальну цілісність України, беруть (брали) безпосередню участь у відсічі та стримуванні (нейтралізації) збройної агресії РФ проти України та забезпеченні національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності в період дії воєнного, надзвичайного стану або в період збройного конфлікту, а також до резидентів відносяться інші особи відповідно до Закону, які, наприклад, не є громадянами РФ, але мають найбільш тісний зв’язок з РФ або юридичні особи, їхні філії, представництва, що здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України на території України та інші суб’єкти (ст. 1 Закону) [4].

Також у Законі прописаний порядок примусового вилучення майна, а саме: 1) Кабінет Міністрів України готує проект рішення про примусове вилучення в Україні об’єктів права власності РФ та її резидентів (тобто рішення про вилучення майна) та вносить його до РНБО; 2) РНБО приймає рішення про вилучення майна; 3) Це рішення РНБО вводиться в дію Указом Президента; 4) протягом 6 місяців після скасування або припинення воєнного стану Указ Президента підлягає затвердженню Верховною Радою України шляхом прийняття відповідного закону (ст. 3, ч. 2 ст. 4 Закону)[4].

Слід зауважити, що за статистичними даними станом на 10.05.2022 р. внаслідок російського вторгнення українська економіка втратила 94,3 мільярдів доларів від пошкодження фізичної інфраструктури, тому прийняття Закону – це цілком виправданий крок українського законодавця. Виходячи з наведеного, можна зробити висновок, що примусове вилучення відповідних об’єктів згідно з Законом, розглядається як одна з підстав припинення права власності в форс-мажорних обставинах і не в якому разі не порушує ст. 41 Конституції України, тому що зазначений Закон був прийнятий з метою захисту суверенітету і територіальної цілісності України, національних інтересів, національної безпеки, забезпечення її економічної самостійності, прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави, враховуючи повномасштабну агресивну війну, яку РФ розв’язала і веде проти України з порушенням норм міжнародного права, вчиняючи злочини проти людства [4]. А також, якщо виникає питання про зазіхання на судовий імунітет РФ, то на думку українських правознавців, зокрема за рішенням українських суддів, судовий імунітет, як спосіб

іноземної держави уникнути відповідальності, для РФ не має юридичних підстав, щоб спрацювати, у зв'язку з тим, що вона порушила Статут ООН, Загальну декларацію прав людини, Будапештський меморандум (п. 1, 2), Гельсінський заключний акт наради по Безпеці та Співробітництву в Європі від 01.08.75 р., договори, укладені між РФ та Україною, в тому числі про українсько-російський державний кордон, тому РФ вийшла за межі своїх суверенних прав, гарантованих ст. 2 Статуту ООН і тому є державою-агресором, яка втратила свій судовий імунітет [5].

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. 254к/96-ВР. URL.<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (із змін. і доповн.).
2. Указ Президента України № 64/2022 Про введення воєнного стану в Україні 24.02.2022 р. URL.<http://president.gov.ua/documents/642022-41397/>
3. Визначення агресії затв. Резолюцією 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1974 р. URL. http://zakon.rada.gov.ua./laws/show/995_001-74#Text.
4. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів: Закон України від 03.03.2022 № 2116-IX. URL.<http://zakon.rada.gov.ua/law/show/2116-20#Text>.
5. Матеріали вебінару “Приватні позови проти країни-агресора: оцінка шкоди, законодавство, практика та перспективи від ЛІГА:ЗАКОН. URL/<https://promo.ligazakon.net/wcontent/uploads/2022/05/Prezentatsiya-OB-ta-OM-2.pdf>.